

Informacijsko-komunikacijska tehnologija in uporaba kataloga COBISS Osnovne šole Prule

Information and Communication Technology and Use of COBISS Catalogue of Prule Primary School

Gregor Škrlič

Izvleček

V okviru pouka, v povezavi s knjižničnim informacijskim znanjem (dalje KIZ), v naši knjižnici pri iskanju gradiva na policah učencem nudimo dostop do računalniškega kataloga knjižnice. Na začetku je bil to samo spletni dostop, nato smo se spoznavali s katalogom na pametnih telefonih in tablicah, zdaj pa uporabljamo katalog v novi preobleki COBISS+. V okviru pouka KIZ v posameznih vzgojno-izobraževalnih obdobjih učencem predstavimo, kaj katalog je, kako se po njem išče, ter razložimo oznake (postavitev), zapisane v katalogu, v povezavi z dejanskimi oznakami na policah oz. knjižničnem gradivu (nalepka). Cilj učenja je, da učenec zna najti gradivo, ki ga išče. Omeniti velja tudi izvajanje KIZ v sklopu povezovanja z učitelji, ko se pouk za eno šolsko uro preseli v računalniško učilnico, kjer učenci najdejo vsa navodila v spletni učilnici (napotki, razlaga, videorazlage OPAC-a). Ob vsem tem, ob uporabi računalnika, i-table, tabličnega računalnika in pametnega telefona, krepimo tudi digitalno pismenost.

Ključne besede

katalog, IKT, motivacija, KIZ, učenje, šolska knjižnica, OPAC

UDK 027.8:004

Abstract

Within the scope of lessons, in connection with Library and Information Knowledge, our library provides pupils with access to the library's computer catalogue when searching for materials on shelves. It had started as online access, but afterwards we familiarised ourselves with the catalogue on smartphones and tablets, and are now using the new version of the catalogue, COBISS+. During Library and Information Knowledge lessons in individual educational triads we show pupils what the catalogue is, how one searches it, and explain the markings (location) written in the catalogue, in relation to the physical markings on shelves or on library material (label). The learning objective is for pupils to be able to find the material they are looking for. It should be mentioned that Library and Information Knowledge can also be implemented in collaboration with teachers, who move their class to the computer classroom for one period; pupils are provided with all instructions in the online classroom (directions, explanation, OPAC video tutorial). In the process, by using a computer, iBoard, tablet computer and smartphone we are also improving digital literacy.

Keywords

catalogue, ICT, motivation, Library and Information Knowledge, learning, school library, OPAC

UVOD

Sodobne šolske knjižnice si ne moremo več predstavljati brez ustrezne IKT-opreme tako za knjižničarje kot uporabnike. V zadnjih nekaj letih so v šolskih knjižnicah, posebej v osnovnošolskih, spremembe zakonodaje tako na področju knjižničarstva kot vzgoje in izobraževanja vnesle prilagoditve in novosti (nove sisteme, programe in opremo). Predvsem je pomembna vključenost šolskih knjižnic v nacionalni bibliografski sistem, kar šolam, v členu 39. č, nalaga Zakon o knjižničarstvu (Ur. l. RS št. 92/15) in s tem avtomatizirana izposoja gradiva v sistemu COBISS3. Naša šola je bila pred leti vključena v nacionalni bibliografski sistem kot pridružena članica, nato pa je leta 2008 postala polnopravna članica COBISS-a. Tako smo učence že nekaj let urili v iskanju gradiva s pomočjo lokalne baze OSPRU.¹

V okviru pouka KIZ na naši šoli, natančneje v knjižnici ter pri iskanju gradiva na policah, učencem nudimo dostop do računalniškega kataloga knjižnice. Na začetku je bil to samo spletni dostop na enem računalniku, nato smo delo razširili in uporabljali tudi vse računalnike v računalniški učilnici, kasneje smo spoznavali aplikacijo mCOBISS² na pametnih telefonih in tablicah, zdaj pa uporabljamo katalog v novi preobleki COBISS+³ (proti koncu šolskega leta 2016/2017 smo z učenci prvič v okviru izbirnega predmeta izvedli pouk z uporabo COBISS+).

S predstavitvijo, kaj knjižnični katalog sploh je, začnemo že v 3. razredu, pri pouku KIZ. Razložimo, kako se po katalogu išče, ter pojasnimo oznake (postavitev), zapisane v katalogu, v povezavi z dejanskimi oznakami na policah in knjižničnem gradivu (nalepka). Bistveni poudarek je na skupnem cilju, da učenec zna najti ustrezno in uporabno gradivo, ki ga potrebuje za zadovoljitev svojih potreb. V nadaljevanju bomo predstavili IKT-opremo, s katero motiviramo mlade uporabnike, pa tudi izvajanje

KIZ v povezovanju z učitelji posameznih predmetov, ko se za potrebe dela pouk za eno šolsko uro preseli v računalniško učilnico.

NAŠA KNJIŽNICA IN IKT

Vsa leta smo na naši šoli sledili in pridobivali IKT-novosti na področju dela knjižnic, poučevanja, dela z različnimi IKT-pripomočki⁴ in novimi nosilci ter formati gradiva.⁵ Šola in posamezni strokovni delavci ali aktivni so se večkrat vključili v različne projekte,⁶ ki so prinašali tehnološke novosti in nova znanja. Spodnja fotografija prikazuje posamezne aktivnosti, ki smo jih v naši knjižnici krepili in razvijali s pomočjo nove IKT. Na njej so prikazane posamezne novosti, ki so marsikateremu učencu obogatile znanje ter približale knjižnico, knjige in pisano besedo. Digitalno 3D-fotografiranje knjižnice (zgoraj levo), branje in primerjanje tiskane knjige z e-knjigo (desno zgoraj), branje z e-bralnikom (levo spodaj) in motivacija učencev s tabličnim računalnikom (interaktivne pobarvanke, ki s pomočjo tablice oživijo ter branje in 3D-ogledovanje knjige rekordov s pomočjo tablice).

Slika 1: IKT v knjižnici (Foto: Gregor Škrli)

Velika pridobitev so bile spletne učilnice naše šole, ki smo jih oblikovali za potrebe in nov način dela, ki je na neki način vsem olajšal

- 1 OSPRU je akronim baze naše šolske knjižnice, ki se uporablja v COBISS-u.
- 2 Več o mCOBISS je objavljeno na spletni strani in pri sami aplikaciji v posamezni trgovini aplikacij (GooglePlay, App-Store ...).
- 3 Podrobna predstavitev COBISS+ je dostopna na <https://www.youtube.com/watch?v=zSaIKOCt4F0>.

- 4 Šolske prostore smo opremljali z i-tablami, projektorji, prenosniki, tabličnimi računalniki.
- 5 Nova spletna gradiva: e-knjige, e-učbeniki.
- 6 Inovativni projekti na nacionalnem nivoju (MIZŠ, ZRSŠ) kot tudi mednarodni projekti (eTwinning), ki so obogatili potek dela, pouk in izvajanje VIZ-dela. Posamezni strokovni delavci so se vključevali ter pridobivali dodatna znanja in veščine za sodobnejša učna okolja in oblike učenja ter dvig kompetenc.

dostopnost (spletna učilnica šolske knjižnice je dosegljiva 24 ur na dan in tudi v počitniškem času, ko je knjižnica zaprta). Pomembno vlogo pri učenju COBISS/OPAC-a ima spletna učilnica knjižnice, kjer za uporabnike objavljamo primere iskanja, podrobna navodila in videovodnike, ki jih posnamemo s posebnim programom, tako da imajo naši uporabniki (učenci in zaposleni), pregled nad našo bazo, iskanjem, načini iskanja, uporabnostjo posameznih gumbov, orodij ...

UPORABA KATALOGA COBISS OŠ PRULE

Skladno z letnim načrtovanjem vsako leto izvajamo ure pouka KIZ, pri katerih v določenih razredih namenimo čas spoznavanju knjižničnega kataloga in poglobljenemu iskanju v katalogu naše knjižnice. COBISS v okviru KIZ predstavimo že učencem v prvem triletnem (le okvirno, kaj to je in za kaj se uporablja) in v 3. razredu⁷ pri uri KIZ z učnim listom preverjamo, kako se učenci znajdejo pri iskanju gradiva po policah in v različnih bralnih seznamih. Z evalvacijo te ure dobim vpogled v znanje učencev, tako da je načrtovanje v 4. razredu, naslednje šolsko leto, prilagojeno že usvojenim ciljem. Slika 2 prikazuje uvod pri pouku o mCOBISS-u. Učencem približamo sodobno opremo (tablični računalnik in mobilni telefon povežemo z i-tablo, da ga vidijo vsi hkrati) ter osmislimo delo z uporabno aplikacijo mCOBISS.

Slika 2: I-tabla in aplikacija mCOBISS
(Foto: Gregor Škrli)

Po uvodnem delu učenci na tablici in mobilnih telefonih preizkušajo aplikacijo. Najprej vsi skupaj izpeljejo primer iskanja ter izbiranja posameznih zapisov samo za vajo, nato skupine iščejo ter zapisujejo rezultate (nekateri posamezniki, ki aplikacijo uporabljajo tudi že drugače, shranjujejo zapise, prikažejo polico svojih knjig ...).

Slika 3 prikazuje nekatere zaslonske prikaze, ko se učenci učijo uporabljati iskalnik ter izvesti rezervacijo gradiva (v naši knjižnici si je možno rezervirati prosto ali zasedeno gradivo, kar marsikateremu uporabniku olajša obisk knjižnice in izposajo). Vsebina in naslovi iskanih knjig so povezani s predmeti, v okviru katerih poteka pouk. V nižjih razredih učenci največkrat iščejo knjige za bralno značko, preverjajo razpoložljivost gradiva za domače branje ter govorne nastope. Poglobljeno iskanje, natančne ključne besede in podrobne omejitve potekajo pri izbirnih predmetih s področja računalništva (učenci iščejo vire za izbrane teme, ki so si jih določili skupaj z učiteljico računalništva), pri uri zgodovine so iskanja povezana z zgodovinskimi temami (zgodovinska obdobja, vojne, pomembne zgodovinske osebe ...), pri matematiki iščejo strokovne knjige in priložnike ter knjige o slavnih matematikih, pri angleščini gradivo za angleško bralno značko ter preostalo gradivo avtorjev in o samih avtorjih.

Slika 3: Učenec samostojno uporablja mobilno aplikacijo mCOBISS na mobilnem telefonu.
(Foto: Gregor Škrli)

⁷ Več o uri pouka v Škrli (2016).

Slika 4: Aplikacija mCOBISS

Podrobneje in poglobljeno (namenili smo več zaporednih ur) smo v okviru interesne dejavnosti pred leti učencem predstavili sam OPAC, vendar le vključenim učencem, nikakor pa pri interesni dejavnosti ni celega razreda oz. celotnega oddelka (vključeni so učenci, ki pri delu v knjižnici izrazijo interes). Učenci so imeli namensko spletno učilnico, v katero so se vpisali ter vsako uro pri interesni dejavnosti vadili in spoznavali katalog COBISS/OPAC. Nekateri so bili že zelo vešč uporabe, kar se je pokazalo pri brskanju v knjižnici (iskanje informacij v OPAC-u ter nato odkrivanje gradiva dejansko na policah).

Omeniti je treba ure KIZ predvsem v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju, pri katerih se učenci vsakič znova srečajo z iskanjem po katalogu naše knjižnice (prilagodijo se vsebine in zahtevnost iskanja). V sklopu ur KIZ vsako leto načrtujemo pouk COBISS-a v knjižnici (skupine) in v računalniški učilnici (individualno – en učenec na računalnik). Da je delo bolje opravljeno, brez dodatnih motenj in preusmerjanja pozornosti, je najučinkovitejši frontalni način uvoda in razlage. Poleg tega je izjemno dragoceno dejstvo, da pri uri sodelujeta knjižničar in učitelj predmeta, saj lahko oba veliko bolje prestrežeta in usmerita učence pri delu (tehnični in vsebinski vidik). Računalniška učilnica je pomemben in ustrezen prostor, saj ima vsak učenec na voljo svoj računalnik, kjer naloge opravlja, kot le zmore v svojem tempu (prilagoditve, ni hitenja v skupini, sam upravlja tipkovnico in miško). To se je pokazalo po treh letih opazovanja dela učencev v skupini (4–5 učencev na računalnik) v primerjavi z individualnim delom. Glede

na preteklo šolsko leto ocenimo (glede na že usvojeno predznanje pri urah KIZ, interesni dejavnosti ...), kdaj bomo začeli z delom na računalnikih in s katerim razredom. S kvizi o COBISS/OPAC-u v spletni učilnici ugotavljamo in preverjamo znanje/predznanje učencev in kaj je še tisto, kar je treba ponoviti in se na novo naučiti. Pomembna je kontinuiteta, da učenci ob delu vsakič priključijo že znano oz. pridobljeno znanje.

Slika 5: Napotki za delo ter razlaga načinov iskanja v COBISS/OPAC-u pri pouku v računalniški učilnici (Foto: Mojca Tisovic)

SKLEP

V prispevku smo predstavili IKT-opremo, ki je za delo v šolski knjižnici potrebna oz. pomembna. Časi se spreminjajo in mladi uporabniki so poseben izziv, ko razmišljamo, kako jih spoznati s knjižničnim sistemom ter vsakokrat kaj novega dodati oz. obogatiti. Trudimo se, da skozi celotno šolanje vsakega posameznika teoretično in praktično naučimo iskati vire po katalogu in na policah naše knjižnice (individualno, skupinsko ali kako drugače). Učenci s pomočjo OPAC-kataloga šolske knjižnice (prek spleta, aplikacije) ugotovijo, ali knjižnica ima gradivo določenega avtorja oziroma določen naslov, katera dela iskanega avtorja so na voljo v knjižnici, katere vrste gradiva so na razpolago (knjižno in neknjižno gradivo) in v katerem jeziku itd.

Sledenje in opremljanje šole z novostmi na IKT področju (novimi nosilci ter formati knjig in učbenikov) ter poučevanje s sodobnimi IKT-napravami in pripomočki – kar so omogočali različni nacionalni in mednarodni projekti –, so bili v poseben izziv tako

zaposlenim kot učencem. Pouk je potekal individualno, skupinsko (tudi v okviru KIZ) ter ob obisku knjižnice. In vsako leto bolj ugotavljamo, da imajo posamezniki že predznanje o COBISS-u. Vedo, da obstaja, saj ga uporabljajo s starši doma, v splošni knjižnici, starejši učenci velikokrat tudi pri brskanju za literaturo (domače branje, seminarske naloge ...). Vendar je pomembno, da je vsaj ena pedagoška ura namenjena vsakemu razredu, kjer vsi skupaj z učiteljem in knjižničarjem obišejo računalniško učilnico in preizkusijo OPAC. V šolskem letu 2016/2017 smo učence, ko so primerjali iskanje po COBISS/OPAC-u ter po novem vmesniku COBISS+, tudi povprašali, kakšne so njihove pripombe, pohvale (učenci so imeli precej drugačne predstave o uporabi

kot knjižničar ali učitelj). Nekatere njihove pripombe smo sporočili tudi na IZUM (predlogi pripomb in izboljšav).

Vsako leto so se zahteve uporabnikov spreminjale, tako se je tudi COBISS. Vsakič smo skušali vse novosti predstaviti tako učencem kot tudi učiteljem. Pred leti smo na šoli za zaposlene izvedli enodnevni seminar,⁸ na katerem smo sodelavkam in sodelavcem predstavili funkcionalnosti in uporabnost COBISS/OPAC-a (tako so tisti, ki sodelujejo pri KIZ, tudi bolj vešči uporabe COBISS/OPAC-a). ●

8 Več o tem v Škrli (2015).

Literatura

COBISS - YouTube. Dostopno na: <https://www.youtube.com/channel/UCZkUgRB3pMR-Dxy8hwD2Lj2w> (19. 5. 2017).

Knjižnično informacijsko znanje. Kurikul: osnovna šola (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.zrss.si/pdf/080711123601_l-k-knjiznicno_informacijsko_znanje_os-sprejeto.pdf (17. 5. 2017).

mCOBISS, *Virtualna knjižnica Slovenije na mobilnih napravah*. Dostopno na: <http://m.cobiss.si/> (13. 5. 2017).

Škrli, G. (2015). Izobraževalni seminar COBISS/OPAC za pedagoške delavce OŠ Prule. Knjižničarske novice, letn. 25, (12), str. 21.

Škrli, G. (2016). Kdo prebiva na knjižnih policah v

naši šolski knjižnici? Šolska knjižnica, letn. 25, (3/4), str. 64–67.

Škrli, G. (2013). Od kataloga do police – iskanje gradiva v šolski knjižnici Osnovne šole Prule, primer medpredmetne ure v petem razredu. Šolska knjižnica, letn. 23, (3/4), str. 183–188.

Škrli, G. (2013). Učenje uporabe kataloga šolske knjižnice OŠ Prule. V: Vzgoja in izobraževanje v informacijski družbi (str. 254–261). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije: Institut Jožef Stefan: Zavod Republike Slovenije za šolstvo; Kranj: Fakulteta za organizacijske vede.

Zakon o knjižničarstvu. Uradni list RS, št. 92/15. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442#> (16. 6. 2017).

GREGOR ŠKRLJ, univ. dipl. bibl., knjižničar na Osnovni šoli Prule v Ljubljani
Naslov: Osnovna šola Prule, Prule 13, 1000 Ljubljana
E-naslov: gregor.skrli@guest.arnes.si